

Hanna Dłutowska-Osik

nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej w Zespole Szkół w Międzyborowie

Agnieszka Lipowska-Kuźba

kierownik świetlicy Szkoły Podstawowej nr 2 w Piastowie

Dziecko niepełnosprawne wśród nas Disabled child among us

*U podstaw idei integracji społecznej
dzieci niepełnosprawnych leży przekonanie,
że każde dziecko ma prawo do wzrastania
w naturalnym środowisku swoich rówieśników.*

Aleksander Hulek

Streszczenie: Artykuł przybliży próby przezwyciężenia trudności w pracy z dziećmi niepełnosprawnymi i nawiązuje do edukacji włączającej. Zaprezentowano krótkie badania własne, których celem jest próba ustalenia, jacy nauczyciele osiągają sukcesy w nauczaniu dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Praca zawiera także scenariusze zajęć terapeutycznych. Wciąż aktualny jest problem efektywności pracy szkolnej. Znając jego złożoność można mówić o kompetencjach nauczyciela. Jest to specjalista rozumiejący, znający potrzeby swoich wychowanków, wykazujący dużo inwencji twórczej, kreatywności, potrafiący wykorzystać swoje zdolności w pracy zawodowej – na zajęciach, czyniąc je bardzo zajmującymi, interesującymi. Kompetentny nauczyciel wykazuje się prawidłowym przygotowaniem metodycznym i merytorycznym, jest zawsze starannie przygotowany do zajęć, potrafi dobierać metody i środki dydaktyczne, a także prawidłowo przeprowadza zajęcia, aktywizując wszystkich uczniów, przy tym umiejętnie realizuje zamierzone cele lekcji. Ma właściwy stosunek do uczniów: jest życzliwy, troskliwy, wykazuje się umiejętnością nawiązywania kontaktów z innymi oraz talentem pedagogicznym i wysoką kulturą osobistą. Wymienione cechy pozwalają na stworzenie odpowiedniej atmosfery pracy z dziećmi, w tym z dziećmi niepełnosprawnymi. Współczesnym zadaniem szkoły, przedszkola, jest zapewnienie wykształcenia każdemu dziecku, bez względu na jego stan zdrowia. Do niedawna dzieci chore, z upośledzeniem były zwalniane z obowiązku nauczania lub kierowane do domu opieki społecznej albo pozostawały w domu pod opieką rodziców.

Abstract: The thesis presents the ways of dealing with the difficulties in working with disabled children and it is related to the involving education. The thesis includes short analyses, which aim is the attempt of determining the teachers who are successful in teaching children with special educational needs. The analysis also includes the script of the therapeutic classes. The problem of school effectiveness is still present. Knowing the complexity of the problem, we may talk about the teacher's abilities. A teacher is a specialist who understands and knows the needs of his or her students. The teacher is a very creative person, who can use his skills while working with children, making the classes very involving and interesting. He is always appropriately prepared for the classes and uses the teaching methods and educational tools. The efficient teacher carries out the classes correctly, involving all of the students, fulfilling the aims of the lesson. He has the right attitude towards the students and the ability for making acquaintanceships with other people. He presents pedagogical talent and very advanced propriety. The enumerated features enables the creation of appropriate atmosphere while working with children, including disabled children. The present goal of the school or kindergarten is to ensure the education for each child, regardless on their health condition. Not so long time ago, the disabled children with crippledom were exempted from learning duty or they were sent to the institutions or simply they stayed at home under their parents' nurturance.

Pozytywna adaptacja dziecka polega na dobrej relacji z rówieśnikami, dorosłymi, a w końcu odnalezieniu się z sukcesem w roli ucznia. Chroni ona przed negatywnymi sytuacjami, z jakimi może spotkać się dziecko w czasie drogi szkolnej, np. przed niedostosowaniem społecznym¹. W pracy z dzieckiem z niepełnosprawnością szczególną rolę odgrywa nauczyciel-wychowawca, który jest z dziećmi każdego dnia. Jego zadaniem jest wprowadzenie dziecka niepełnosprawnego w grupę pełnosprawnych, co jest korzystne dla obu stron. Dzieci z natury (odpowiednio kształtowane) łatwo akceptują niepełnosprawność i otaczają opieką chore koleżanki i kolegów. Nauczyciel powinien być przygotowany na trudności w pracy w grupie z dzieckiem niepełnosprawnym, np. kiedy spotka się z agresją, musi umieć odpowiednio zareagować. Prowadzić liczne pogadanki, rozmowy kierowane, pracować metodami aktywizującymi, wdrożyć plan terapeutyczny dostoso-

¹ M. Deptuła, *Odrzucenie rówieśnicze – profilaktyka i terapia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2013, s. 215.

wany do możliwości dziecka, „różnorodne formy integracji”². Wykorzystywać liczne propozycje, np. korzystanie z programów typu: „Program Joanny Grochulskiej dla dzieci agresywnych”³, którego istotą jest odgrywanie przez dzieci historii zawierających konflikty rówieśnicze, następnie zmiana ról, dziecko staje najpierw po stronie bohatera a później kozła ofiarnego. Dziecko „wciela się w rolę agresora, a później ofiary”⁴. Autorka zwraca uwagę na wymianę doświadczeń dzieci. Ciekawy jest także „Program Zippiego”⁵, którego celem jest „rozwijanie u dzieci zdolności dawania sobie rady z trudnościami, umiejętności społecznych, asertywności i pomagania innym”⁶. Dzieci poznają emocje, uczą się umiejętności próbowania radzenia sobie z uczuciami, oczywiście zawsze przy wsparciu osób dorosłych. Program jest przeznaczony dla grup przedszkolnych i dzieci z klas I-III szkoły podstawowej.

Przedszkole, szkoła ogólnodostępna działają stymulująco na dzieci z niepełnosprawnością, dają im szanse współdziałania, współzawodnictwa, pozwalają na kontakt z rówieśnikami⁷.

Z kolei poruszając istotę niepełnosprawności w cywilizacji: „Budowanie pełnosprawnej pozycji osób niepełnosprawnych w społeczeństwie zaczęło się w XX wieku. Za sprawą Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) zaczęto propagować hasła równości praw i szans osób niepełnosprawnych” (I. Chrzanowska, Problemy edukacji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością, Impuls s. 19)⁸.

Rok 2006, 13 grudnia przyniósł uznanie przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, że „niepełnosprawność jest pojęciem ewoluującym i że niepełnosprawność wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw

² D. Baraniewicz, *Uwarunkowania akceptacji uczniów w klasie integracyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków, s. 24.

³ Tamże, s. 302.

⁴ M. Deptuła, *Odrzucenie rówieśnicze - profilaktyka i terapia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa, s. 302.

⁵ Tamże, s. 308.

⁶ Tamże, s. 310.

⁷ D. Baraniewicz, *Uwarunkowania...*, op. cit., s. 23.

⁸ Tamże, s. 23.

ludzkich i środowiskowych, które utrudniają tym osobom pełne i skuteczne uczestnictwo w życiu społecznym, na zasadach równości z innymi osobami”⁹.

Przedszkola, szkoły, to miejsca najczęstszych spotkań. W każdej grupie społecznej istnieje „nieformalna struktura społeczna”¹⁰, która pokazuje relacje między poszczególnymi uczniami, rówieśnikami, nauczycielami. Bywają dzieci, które są w grupie bardziej lub mniej akceptowane (powoduje to ich złe samopoczucie)¹¹. Atmosfera panująca w grupie przedszkolnej czy szkolnej zależy od wielu czynników. Nauczyciel powinien być obiektywny i traktować dzieci „bez podziału na uczniów pełnosprawnych oraz uczniów z niepełnosprawnością”¹². Ważną rolę odgrywa także nauczyciel wspomagający, asystent nauczyciela.

Według A. Hulka integracja „wyraża się w takim wzajemnym stosunku pełno i niepełnosprawnych, w których respektowane są te same prawa i w którym stwarzane są dla obu grup identyczne warunki maksymalnego wszechstronnego rozwoju. Integracja pozwala być osobie niepełnosprawnej sobą wśród innych” (Hulek 1992, s. 13)¹³. Wyżej wymieniony cytat odnosi się do życia rodzinnego osób niepełnosprawnych, poszczególnych etapów kształcenia, a także spełniania się w życiu zawodowym¹⁴.

Ainscowa i Miles „wyróżniają edukację włączającą jako synonim integracji, edukację włączającą jako udoskonaloną integrację oraz edukację włączającą jako udoskonaloną i poszerzoną integrację (Sandar 2002)¹⁵.

⁹ I. Chrzanowska, *Problemy edukacji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2010.

¹⁰ D. Baraniewicz, *Uwarunkowania...*, op. cit., s. 7.

¹¹ Tamże, s. 8.

¹² D. Baraniewicz, *Uwarunkowania...*, op. cit., s. 8.

¹³ Tamże, s. 13.

¹⁴ Tamże s. 13.

¹⁵ G. Szumski, wsp. A. Firkowska-Mankiewicz, *Wokół edukacji włączającej*, Wydawnictwo APS, Warszawa 2010, s. 13.

Porter jest twórcą koncepcji edukacji włączającej. To on w latach 80. XX wieku przeprowadził eksperyment szkolny¹⁶, „który traktowany jest do dziś jako wzorzec realizacji koncepcji edukacji włączającej”.

„M. John i P. Baylis uważają, że włączanie jest czymś więcej niż integracją. Odrzuca ono tradycyjne podejście do osób niepełnosprawnych, proponuje uznać zjawisko niepełnosprawności za część doświadczenia ludzkości i traktować je jako centralną kwestię w planowaniu usług służących człowiekowi. Ponadto są zdania, że wprowadzenie włączającego systemu edukacji gwarantuje równouprawnienie uczniom ze SPE i mającym trudności w uczeniu się¹⁷.”

Według M. John i P. Baylis stosowanie systemu włączania jest w gruncie rzeczy przejawem przestrzegania praw jednostki ludzkiej¹⁸.

„Edukacja włączająca dotyczy dzieci niepełnosprawnych uczących się efektywnie w szkołach masowych z naciskiem położonym na jakość nauczania. W przypadku edukacji włączającej nie dziecko, ale system należy zmieniać¹⁹”. Wszyscy nie chcemy szkoły z przeładowanym programem, oderwanej od rzeczywistości, represyjnej, niepotrzebnie stresującej uczniów i zniechęcającej do zdobywania wiedzy, często nawet pojawienia się fobii szkolnej. Wielu rodziców dzieci niepełnosprawnych obawia się o swoje dzieci, czy poradzą sobie w życiu. Dlatego, jak pisze profesor Tamara Zacharuk w jednym ze swoich artykułów pt. „Edukacja włączająca szansą dla wszystkich uczniów”, ważnym problemem jest środowisko, jakie otacza dziecko niepełnosprawne. Badania wskazują, że w większości ich rodzice posiadają niższy „status społeczno-ekonomiczny”²⁰, niższe wykształcenie. Zyskały nazwę „syndrom rodzinno-kulturowy upośledzenia umysłowego”²¹. Dość często rodzice dzieci z lekką niepełnosprawnością są absolwentami szkół specjalnych, podstawowych, zasadniczych. Natomiast ro-

¹⁶ Tamże, s. 14.

¹⁷ T. Zacharuk, *Edukacja włączająca szansą dla wszystkich uczniów*, Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny Meritum 1 (20) 2011, s. 2.

¹⁸ Tamże, s. 2.

¹⁹ Tamże, s. 4.

²⁰ G. Szumski, wsp. A. Firkowska-Mankiewicz, *Wokół...*, op. cit., s. 184.

²¹ Tamże, s. 184.

dzice z wykształceniem wyższym we współczesnym świecie są w stanie zapewnić dzieciom terapię lub, jeśli ich status jest niższy, próbują i korzystają z pomocy fundacji. Rodzice ci dość często szukają rozwiązania w szkołach integracyjnych, czy ogólnodostępnych²².

„Celem edukacji inkluzyjnej jest dalsze, radykalne ograniczenie praktyk selekcyjnych wobec uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych we wszystkich ich możliwych przejawach. Po pierwsze, dąży się do tego, aby kształceniem w szkołach ogólnodostępnych objęte były możliwie wszystkie dzieci. Po drugie, postuluje się, aby pobierały one naukę w szkole rejonowej, podobnie jak ich sąsiedzi. Po trzecie wreszcie, oczekuje się, że nauka ta będzie odbywała się na tyle, na ile to tylko możliwe – według wspólnego procesu nauczania”²³. Autor ma na myśli, wspólne nauczanie, dostosowanie do możliwości dziecka w szkołach masowych, z tymi samymi nauczycielami, a nie odseparowanie dziecka niepełnosprawnego.

Organizacja i zakres badań

Celem badań jest próba ustalenia, jacy nauczyciele osiągają sukcesy w nauczaniu dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Techniki zastosowane w pracy to: obserwacja, rozmowa, ankieta²⁴. Badania przeprowadzone zostały na terenie woj. mazowieckiego w 2015 roku wśród nauczycieli pracujących w przedszkolach i szkołach podstawowych. Badaniami zostało objętych 30 osób (26 kobiet, 4 mężczyzn).

Pytania badawcze

1. Nauczyciele, którzy osiągają sukcesy w nauczaniu dzieci o specjalnych potrzebach, to osoby: z pasją, inteligencją, moralnością, posiadającymi predyspozycje do zawodu, zaznaczono w odpowiedziach cechy charakteru, takie jak: obowiązkowość, sumienność,

²² Tamże, s. 184.

²³ G. Szumski, *Kwartalnik Pedagogiczny* 2008, s. 105.

²⁴ <http://www.ankietka.pl/ankieta/54580/niepelnosprawni-w-swiecie-pelnosprawnych.html>.

sprawiedliwość. Umiejętności (przygotowanie zawodowe): zrozumienie, tolerancja, wyrozumiałość, wspaniałomyślność, dobroć. Ankietowani zwrócili też uwagę na wyeliminowanie rutyny, schematyzmu podczas zajęć²⁵. 100% nauczycieli zgodziło się z wymienionymi wyżej wypowiedziami. Na co dzień nie porusza się problemów osób niepełnosprawnych. Mimo, iż wiek XXI pokazuje zaangażowanie osób niepełnosprawnych i mediów, to nadal część społeczeństwa nie wie, jak należy zachować się w ich obecności²⁶. Natomiast w kwestii edukacji osób niepełnosprawnych coraz częściej słyszymy, widzimy ogromne postępy, szanse na przyszłość, rozwój własny, od edukacji przedszkolnej do uczelni wyższych. Dlatego tak ważne jest, by dzisiejszy nauczyciel umiejętnie pokazywał swoim zachowaniem, gestem, spojrzeniem, zachęcającym słowem, jak okazać pomoc osobom niepełnosprawnym. By społeczeństwo widziało w ich twarzach marzenia, plany, godność²⁷. Niektóre wypowiedzi badanych: *nauczyciel ma trudne zadanie, ale do pokonania. Musi wybierać odpowiednie zadania dla grupy tak, aby każde dziecko, zwłaszcza to ze specjalnymi potrzebami, mogło wnieść swój wkład i odnieść sukces. Nauczenie umiejętności komunikowania się, słuchania, nawiązywania kontaktu, nauczania grupy szacunku dla odmienności i różnic dziecka niepełnosprawnego. Radzenie sobie z ewentualnymi problemami np. zachowaniami agresywnymi.*

2. Czy popiera Pan/Pani edukację włączającą – jeśli tak, to dlaczego? Z analizy ankiety i rozmów z nauczycielami, wychowawcami, pedagogami, psychologami z grupy badanej 30 osób wynika, że 85% twierdzi, iż jest za włączeniem ucznia niepełnosprawnego do edukacji z dziećmi pełnosprawnymi. Natomiast 15% ma odmienne zdanie – niektóre z wypowiedzi: *Nie wszystkie szkoły są dostosowane do objęcia opieką dzieci niepełnosprawnych, zwłaszcza upośledzonych umysłowo i fizycznie w znacznym stopniu. Potrzebna byłaby indywidualizacja nauczania*

²⁵ E. Krysztofik-Gogol, pod red. D. Zajac, *O kompetencjach współczesnych wychowanków*, Bydgoszcz 2010, s. 62.

²⁶ A. Barzykowska, *Wzajemny sposób widzenia i postrzegania siebie poprzez osoby słyszące i niesłyszące*, pod red. T. Zacharuk, Siedlce 2000, s. 64.

²⁷ Tamże, s. 72.

z prawdziwego zdarzenia. Zależy jakich dzieci, z jakim typem niepełnosprawności. Trudno wyobrazić sobie dziecko głuchonieme i klasę, w której wszyscy uczą się języka migowego, ale spotkania z takimi dziećmi jak najbardziej – tak.

3. Jaki model funkcjonowania osób niepełnosprawnych w społeczeństwie jest według Ciebie odpowiedni? Separacyjny (osoby niepełnosprawne osobno w szkołach, miejscach pracy, domach); integracyjny (osoby niepełnosprawne wśród zdrowych w szkołach, miejscach pracy, domach). 100% ankietowanych odpowiadało, że *nie można odciąć od świata dziecka, dorosłego czy starszego tylko dlatego że jest chory.*

4. Rola instytucji w kwestii pomocy osobom niepełnosprawnym to:

- wspomaganie edukacji i rozwoju osób niepełnosprawnych
- wyrównywanie szans
- aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych.

Z analizy powyższych danych ankiety i z rozmów wynika, iż wszystkie trzy odpowiedzi powinny być realizowane.

5. Sytuacje, w których znajduje się dziecko (na terenie przedszkola, szkoły, domu itp.) niepełnosprawne; jaka jest rola rodzica, otoczenia?

Niezbędna jest współpraca z rodzicami, rozmowy z pedagogiem, porady, utrzymanie stałego kontaktu z domem. Poznanie problemu przez nauczyciela i rozwiązanie go. W wychowaniu wielu dzieci bardzo dużą rolę odgrywają babcie i dziadkowie oraz inne osoby z rodziny. W przypadku dzieci z upośledzeniem rola dalszej rodziny jest szczególnie ważna, ponieważ samodzielne radzenie sobie z wychowaniem chorego dziecka przekracza raczej możliwości pary małżeńskiej. Wówczas, gdy rodzice nie mogą podjąć obowiązku, jest bardzo ważne, czy znajdą wsparcie i pomoc w rodzinie²⁸.

Planowanie pracy z uczniem z deficytami rozwojowymi, ukierunkowana stymulacja, odpowiednie przygotowanie merytoryczne, metodyczne, zastosowanie różnorodnych form pracy i metod, zastosowanie innego podejścia („zastosowanie szeroko rozumianej zasady

²⁸ D. Gajos-Miechów, *Dziecko niepełnosprawne w rodzinie - postawy rodzicielskie i problemy wybranych członków rodzin*, <http://www.edukacja.edux.pl/p-3346-dziecko-niepelnosprawne-w-rodzinie-postawy.php>

indywidualizacji”)²⁹ jak do ucznia pełnosprawnego, to jedne z ważniejszych cech, które są niezbędne do efektywnej pracy nauczycieli. Należy ponadto pamiętać o dostosowaniu placówek, w których dzieci mają lub mogłyby mieć możliwość edukacji.

Przykładowe scenariusze zajęć terapeutycznych na różnych szczeblach edukacji

Scenariusz lekcji wychowawczej nr 1

Przemoc w szkole – jak sobie z nią radzić?

Cele:

- Integracja zespołu klasowego.
- Uświadomienie przez uczniów niebezpieczeństw płynących ze zjawiska agresji.
- Wskazanie w szkole i poza nią przykładów agresji.
- Umiejętność wyrażania niezadowolenia z powodu zaobserwowanego zjawiska agresji w szkole i poza nią.

Metody: Praca z grupą

Środki dydaktyczne: arkusz szarego papieru, koperty, klej...

Uczestnicy: Uczniowie szkół gimnazjalnych³⁰.

Przebieg zajęć:

1. Wychowawca zapisuje na tablicy temat zajęć i informuje o celach, krótko wprowadzając zagadnienie.

„Uczniowie powinni wiedzieć, że sytuacja szkolna ma duży wpływ na zachowanie się ofiar agresji w domu. Może ona spowodować, że zamiast szukać pomocy wśród bliskich, osoby te od nich oddalą się i zamkną się w sobie”³¹.

2. Alfabet złości – zespół klasowy dzielimy na grupy i na szarym papierze wypisujemy alfabet. Zadaniem uczniów jest wypisanie sytua-

²⁹ B. Świdwerska, *Planowanie pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, „Meritum” 1/2006 s. 30.

³⁰ K.A. Klim, *Problem „fali” w gimnazjum*, Wydawnictwo RAABE, Warszawa, s. 26.

³¹ Tamże, s. 27.

cji lub zjawisk, które wywołują złość. Następnie tworzymy jeden wspólny dla całej klasy „alfabet złości” i przy okazji wychowawca uściśliła pojęcia. Część uczniów chętnych może wykonać akronim: Nasza klasa złości się, kiedy: ...”³².

3. Uczniowie z pomocą wychowawcy tworzą „Kodeks przykładowy postępowania w stosunku do kolegów i koleżanek, którego celem jest sposób rozwiązania konfliktów oraz służący do budowy atmosfery pomocy i zaufania w szkole i poza nią, np.:

Staramy się być szczerzy w stosunku do innych.

Nie wyzywamy innych.

Będziemy pomagać tym, których inni dręczą³³.

4. Uczniowie zapisują na promyczkach (metodą promyczkowego uszeregowania J. Krzyżewskiej):

- Do jakich zachowań doprowadza ucznia agresja w szkole i poza nią?
- Jak zachowuje się w domu uczeń, który jest ofiarą przemocy w szkole i poza nią?

Omówienie ćwiczenia

5. Na zakończenie lekcji uczniowie dokonują podsumowania metodą Jadwigi Krzyżewskiej graffiti: Problematyka dzisiejszych zajęć pozwoliła mi zrozumieć i dała możliwość...³⁴

6. Lub uczniowie analizują zjawisko agresji (zastosowanie metody niedokończonych zdań):

Na terenie szkoły czuję się

Nade wszystko w szkole podoba mi się

Przemoc w mojej szkole jest zjawiskiem

W grupie zazwyczaj czuję się

W szkole najbardziej polegać mogę na.....

Najbardziej w szkole nie podoba mi się³⁵

³² M. Sakowska, J. Sikora, A. Żwirblińska, *Obyś cudze dzieci... wychował*, Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza Nauczycieli, Kielce, s. 120.

³³ Murawski J., *Przyczyny agresji i przemocy w szkole*, <http://cku.wodzislaw.pl/gazeta/muraw1.htm>.

³⁴ K.A. Klim, *Problem „fali” ...*, op. cit., s. 28.

Scenariusz lekcji wychowawczej numer 2

Tacy jesteśmy – poznaj nas!

Cele:

- Dalsza praca nad integracją zespołu klasowego.
- Więź, integracja uczniów z całą klasą i społecznością.
- Prezentacja, schemat swojego hobby.
- Pozytywna samoocena ucznia.
- Kształtowanie efektywnej współpracy w grupie.

Metody:

Pogadanka pedagoga lub wychowawcy.

Wykres, schemat argumentacyjny.

Prezentacja rozwijanych zainteresowań³⁶.

Przebieg zajęć:

1. Uczniowie chodzą po sali, nauczyciel prosi: Uściśnijcie jak najwięcej dłoni (lub klaskając w dłonie mogą mówić słowa np.: „Cześć, Cześć, Witam Cię...”).

2. Czyje to ręce. Uczestnicy gry stają w kręgu, zamykają oczy i sprawdzają, czyją dłoń chwycili (wyszukują dłoni ich zdaniem bezpiecznych). Przy podsumowaniu ćwiczenia nauczyciel pyta, czy czują radość, czy odczuli zadziwienie po otwarciu oczu³⁷.

3. Uczniowie podczas zajęć pokazują przygotowane ewentualne materiały, rekwizyty przedstawiające ich hobby. Uczniowie mają możliwość zaprezentowania się. Natomiast nauczyciel przypomina o celu zajęć – jest to integracja uczniów zespołu klasowego i społeczności szkolnej.

4. Nauczyciel dzieli młodzież na zespoły, każdej grupie wręcza plakat ze schematem, który uczniowie mają uzupełnić. Z pomocą nauczyciela przygotowują prezentacje schematów, stosując w nich ory-

³⁵ Tamże, s. 36.

³⁶ K.A. Klim, *Problem „fali”...*, op. cit, s. 33.

³⁷ M. Sakowska, J. Sikora, A. Żwirblińska, *Obyś cudze dzieci... wychował*, Wydawnictwo Oficyna Wydawnicza Nauczycieli, Kielce 2003, s. 136.

ginalne hasła, nagłówki. Zespół klasowy po wykonanej pracy otrzymuje dyplom uznania³⁸.

Najciekawsze zainteresowania, hobby

Przykłady hobby:

1. argumentacja
2. argumentacja
3. argumentacja

Scenariusz lekcji wychowawczej numer 3

Słuchamy innych – jak pozytywnie porozumiewać się z innym

Cele:

- uczeń wie, jak powstają nieprawdziwe informacje,
- uczeń wie, co to jest aktywne słuchanie.

1. Wprowadzenie - Na początku wychowawca inicjuje zabawę „głuchy telefon”. Wybranemu uczniowi przekazuje informację, prosi o przekazanie dalej. Na koniec sprawdza i porównuje wersję początkowej informacji z uzyskaną od uczniów (podaje cel zajęć)³⁹.

2. „Jak rodzi się plotka?” - Pogadanka na temat zniekształcenia informacji i jej przykładowe konsekwencje. Uczniowie za pomocą metody graffiti zapisują na plakatach!

- Dlaczego ostania osoba otrzymała wiadomość zniekształconą...?
- Co ewentualnie mogłoby zapobiec zniekształceniu informacji ...?
- Dlaczego nie powinniśmy wierzyć plotkom...?⁴⁰

3. Pogadanka na temat aktywnego słuchania.

4. Metoda burzy mózgów (cechy aktywnego słuchania) - uczniowie wymieniają wraz z wychowawcą.

5. Odgrywanie scenek aktywnego słuchania. Wybrany uczeń przekazuje innemu daną informację, np.; opowiada co robił poprzedniego dnia (słuchaczem może być wychowawca), następnie sprawdzenie, czy informacja została przekształcona, czy nie.

³⁸ K.A. Klim, *Problem „fali”...*, op. cit., s. 34.

³⁹ M. Sakowska, J. Sikora, A. Żwirblińska, *Obyś cudze...*, op. cit., s. 168.

⁴⁰ Tamże, s. 168.

7. Na koniec nauczyciel prosi uczniów o podsumowanie zajęć przez ocenę:

- atmosfery,
- współpracy,
- poziomu wiadomości (może zostać zastosowana metoda *Rybi szkielet*, J. Krzyżewska *Aktywizujące metody*, Wydawnictwo Suwałki, część I, s. 100).

Scenariusz lekcji wychowawczej numer 4

Podróż do Krainy Baśni – elementy bajkoterapii z wykorzystaniem metody Weroniki Sherborne.

Grupa wiekowa: pięciolatki

Cele ogólne:

- pobudzenie kreatywności i wyobraźni;
- kształtowanie pożądanych postaw społecznych, eliminowanie lęków i zahamowań;
- wyrażanie werbalne i niewerbalne emocji;
- odczuwanie radości, odprężenia i bliskości;
- wyzwalanie swobodnej ekspresji ruchowej, słownej, muzycznej⁴¹.

Przebieg zajęć:

1. Zajęcia wprowadzające pt. *Iskierka uśmiechu*. Dzieci siedzą w kole. Zabawę rozpoczyna wychowawca, objaśnia ją i mówi: „Przesyłam uśmiech osobie, która siedzi obok mnie po prawej stronie” – dotyka ramienia osoby obok i uśmiecha się. Uczestnicy przekazują sobie uśmiech bez słów⁴².

2. Słuchanie piosenki pt. *Kochane słońeczko* śpiewanej przez osobę prowadzącą przy akompaniamencie - przedszkolaki wyodrębniają z tekstu słowa i zdania: „Co robi słońce? (świeci na niebie); Co piszą dzieci do słońeczka? (list); Jakiego koloru jest kreda, którą dzieci piszą list? (czerwona); Do czego porównane jest słońce w piosence? (do lampki, do pieca); Za co kochamy słońeczko? (za to, że nas ładnie opala

⁴¹ A.Klim-Klimaszewska, *Pedagogika przedszkolna*, Wydawnictwo Erica 2010, s. 306.

⁴² Tamże, s. 306.

w lecie); O co je prosimy? (o to, żeby nas ogrzewało mocniej również w czasie zimy)”⁴³.

Zabawa – prawda czy fałsz:

świeci na niebie – prawda

list – prawda

żółta – fałsz

za to, że nas ładnie opala przez lato – prawda

o to, żeby nie ogrzewało nas w czasie zimy – fałsz

3. Opowiadanie (Danuta Wawiłow) *Smutny król*. Wychowawca czyta opowiadanie, dzieci ilustrują według podanych wskazówek. „W pewnym królestwie żył król, który nigdy się nie uśmiechał. W pałacu królewskim było smutno. Ściany szare i puste, wokół panowała ciemność. Król smucił się bardzo, że jego królestwo jest smutne i nudne. Wielu śmiałków przybywało do pałacu, aby rozweselić króla, ale nikomu się to nie udało. A może wy wiecie, jak rozweselić króla?”

4. Zabawa *Smok* (scenariusz zajęć dla trzylatków) – drama. Grupa leży, następnie dzieci udają, że śpią, wstają powoli, ubierają się, udają, że patrzą przez okno, osoba prowadząca mówi: – Teraz wyglądamy przez okno, jaka ładna pogoda. Następnie smoki idą powoli, po obwodzie koła, najpierw powoli itd. Następnie smoki mijają drzewo z liśćmi, każdy uczestnik zrywa liść i dmucha. Dalej smoki witają się ze sobą: kolanami, plecami, rękami itp.

5. Historia dwóch motyli (Scenariusz zajęć dla trzylatków, przygotowana minimalna dekoracja łąki). „Na łące fruwał z kwiatka na kwiatek duży barwny motyl. Wszystkie kwiaty rozchyłały przed nim swoje płatki, by mógł napić się ich słodkiego nektaru. Kolorowy motyl cieszył się, że jest sam, bo dzięki temu nie zabraknie mu kwiatowego soku. Ale kiedy zaspokoił pierwszy głód, zrobiło mu się smutno. Nie miał z kim porozmawiać, nie miał się z kim bawić. Nagle z drugiej strony łąki przyfrunął drugi, mały motylek. Nie był różnokolorowy, ale cały żółty. Kwiaty nie zapraszały go do picia nektaru. Mały motylek był nieśmiały i bardzo, bardzo głodny. Zobaczył go w końcu duży motyl. – Fruwaj bli-

⁴³ Tamże, s. 307.

sko mnie – powiedział. – Razem będziemy siadać na kwiatkach i pić ich słodki nektar. Starczy i dla mnie, i dla ciebie. I odtąd latały już razem.

– Ładna z nich para – mówiły kwiaty. A dwa motyle po wypiciu soku fruwały ponad nimi bawiąc się wesoło w berka i chowanego”.

- Rozmowa na temat opowiadania.

Nauczycielka rozmawia z dziećmi na temat opowiadania, zadaje im pytania:

- Jak wyglądał motyl, który pierwszy przyfrunął na łąkę?
- Jak wyglądał ten, który przyfrunął później?
- Co motyle robiły na łące?
- Co mówiły o nich kwiaty?
- Zabawa – prawda czy fałsz na podstawie wyżej przedstawionego tekstu.
 - Motyle były dwa? - prawda
 - Motyle były jednakowej wielkości? - fałsz
 - Motyle różniły się kolorami? - prawda
 - Motyle piją nektar? - prawda
 - Motyle zaprzyjaźniły się? – prawda
- Zabawa ruchowa, orientacyjno-porządkowa „Motyl do motyla”.
- Nauczycielka rozdaje dzieciom znaczki z dużymi i małymi motylami.

Dzieci zawieszają znaczki na szyi i biegają po sali, udając motyle fruujące po łące. Na sygnał nauczycielki (kłaśnięcie w dłonie lub uderzenie w bębenek) te, które mają znaczki z dużymi motylami, dobierają się w pary z tymi, które mają znaczki z małymi motylami. Następnie pary obracają się w kółeczkach (scenariusz zajęć dla trzylatków).

Na zakończenie nauczyciel pyta: Czy warto mieć przyjaciela – dlaczego? Dzieci odpowiadają na zadane pytanie, następnie rysują na promyczkach słońca przygotowanych przez wychowawcę i dołączają do słońca [metoda promyczkowe uszeregowanie, Jadwiga Krzyżewska].

- Wykonanie kukiełek motyli, biedronek.
- Zabawa „Głosy lasu”- eliminowanie lęków.

Dorosły przypomina dzieciom, np.: ich pobyt w lesie w jesienny, wietrzny dzień. Co tam słyszały? Jak wiał duży wiatr? Jak szumiał mia-

ły wietrzyk? Jak biegła jaszczurka między liśćmi? Jak piłował drwal? Jak stukał dzięcioł? itp. Następnie prosi, aby kolejno każde dziecko naśladowało któryś z tych głosów, pozostali zgadują, czyj to głos⁴⁴. (Pogadanka wychowawcy, dotycząca spaceru po lesie, słyszanych dziwków, że nie należy się ich bać). Następnie dzieci rysują to, czego się boją – omówienie, praca z poczuciem humoru (o ile to możliwe).

Podsumowanie zajęć

Karta „Kryształ wartości”

Uczniowie otrzymują karty „Kryształy wartości”, na których rysują hasła odzwierciedlające wartości, układają własną skalę wartości według zasady: na wstępie wartość najistotniejsza, na końcu najmniej istotna. Cała grupa podzielona np. na trzyosobowe zespoły, dzieci porównują własne „kryształy” i układają wspólny system wartości dla zespołu. Ustalenie wspólnie systemu wartości ma odbyć się drogą dyskusji, a nie „drogą głosowania” – wartości nie podlegają głosowaniu. Następnie ułożenie jednego wspólnego „Kryształu wartości” dla całej grupy⁴⁵.

Ukazanie znaczenia w życiu człowieka posiadanych wartości, obrony jego życia według zasad, co wiąże się z pracą nad sobą, aby rozwijać w sobie dobre cechy, które mają służyć ludziom, stawać się odpowiedzialnym człowiekiem⁴⁶.

Bibliografia

- Baraniewicz D., 2009, *Uwarunkowania akceptacji uczniów w klasie integracyjnej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków .
- Barzykowska A., 2000, *Wzajemny sposób widzenia i postrzegania siebie przez osoby słyszące i niesłyszące*, pod red. T. Zacharuk, Siedlce.

⁴⁴ G. Węglarczyk, *Konspekt lekcji wychowawczej*, „Wychowawca”, 1996, Nr 1, s. 22-23.

⁴⁵ Tamże, s. 22-23.

⁴⁶ Tamże, s. 22-23.

- Chrzanowska I., 2010, *Problemy edukacji dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością*, Wydawnictwo Impuls, Kraków.
- Deptuła M., 2013, *Odrzucenie rówieśnicze – profilaktyka i terapia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- Gajos D., *Miechów. Dziecko niepełnosprawne w rodzinie - postawy rodzicielskie i problemy wybranych członków rodzin*,
<http://www.edukacja.edux.pl/p-3346-dziecko-niepelnosprawne-w-rodzinie-postawy.php>.
- <http://www.ankietka.pl/ankieta/54580/niepelnosprawni-w-swiecie-pelnosprawnych.html>.
- Klim K.A., *Problem „fali” w gimnazjum*, Wydawnictwo RAABE, Warszawa.
- Klim-Klimaszewska A., 2010, *Pedagogika przedszkolna*, Wydawnictwo Erica.
- Krysztofik-Gogol E., 2010, pod red. D. Zając, *O kompetencjach współczesnych wychowanków*, Bydgoszcz.
- Murawski J., *Przyczyny agresji i przemocy w szkole*,
<http://cku.wodzislaw.pl/gazeta/muraw1.htm>.
- Sakowska M., Sikora J., Żwirblińska A., 2003, *Obyś cudze dzieci... wychował*, Wyd. Oficyna Wydawnicza Nauczycieli, Kielce.
- Szumski G., *Kwartalnik Pedagogiczny* 2008.
- Szumski G., współp. Firkowska-Mankiewicz A., 2010, *Wokół edukacji włączającej*, Wydawnictwo APS, Warszawa.
- Świdarska B., *Planowanie pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, „Meritum” 1/2006.
- Węglarczyk G., *Konspekt lekcji wychowawczej*, „Wychowawca”, 1996, Nr 1.
- Zacharuk T., *Edukacja włączająca szansą dla wszystkich uczniów*, Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny „Meritum” 1 (20) 2011.